

Massedød af Mallemuk (*Fulmarus glacialis* (L.)) og Rider (*Rissa tridactyla* (L.)) i danske farvande 1959.

Af ANDERS HOLM JOENSEN.

(With a Summary in English: Disaster among Fulmars (*Fulmarus glacialis* (L.)) and Kittiwakes (*Rissa tridactyla* (L.)) in Danish Waters 1959.)

Under et ophold ved Henne Strand i Vestjylland i påsken 1959 fandt jeg på mine ture langs stranden usædvanlig mange ilanddrevne, døde Mallemukker (*Fulmarus glacialis*) og Rider (*Rissa tridactyla*). Jeg har igennem flere år på forskellige årstider indsamlet ilanddrevne fugle ved Henne Strand, og af mine notater fremgår det, at jeg i årene 1953–1958 kun har fundet to Mallemukker og ca. 10 Rider døde på stranden.

Men i påsken 1959 lå der Mallemukker og Rider overalt langs stranden. På en strækning af få kilometer fandt jeg 65 Mallemukker og 39 Rider, og det var ganske tydeligt, at en katastrofe havde ramt disse fugle.

I Meddelelser fra D. O. F. nr. 4 1959 opfordrede jeg forningens medlemmer til at indsende oplysninger om lignende fund. Ni medlemmer indsendte oplysninger, og af disse og mine egne iagttagelser fra foråret og sommeren 1959 fremgår det, at fugle var drevet i land langs hele den jyske vestkyst. Endvidere blev der to steder på de indre farvandes kyster fundet ilanddrevne Mallemukker; jfr. fig. 1.

Jeg retter hermed en tak til de medlemmer, som har bidraget til denne undersøgelses gennemførelse.

I tabel 1 følger en liste over alle de fund, hvorom der er indløbet oplysninger.

Ialt blev der fundet 153 Mallemukker og 76 Rider. Alle fund blev gjort i tiden fra februar til august. Det er dog meget sandsynligt, at en del af fuglene er omkommet og skyllet i land allerede i januar. Mag. scient. JAN BOËTIUS oplyser, at Mallemukken han fandt ved Hornbæk Strand den 1. februar, havde ligget i vandet i mindst en uge.

De fundne fugle fordeler sig på de forskellige måneder på følgende måde:

	<i>F. glacialis</i>	<i>R. tridactyla</i>
Februar	4	—
Marts	127	64
April	4	—
Maj	1	—
Juni	11	8
Juli	3	1
August	3	3

Af ovenstående oversigt fremgår det, at langt de fleste fugle er fundet i marts måned, og hovedparten af disse er sandsynligvis omkommet og skyllet op på stranden i februar.

Fuglene jeg fandt ved Henne Strand i marts, lå et stykke oppe på stranden i et opskylsbælte fra storme i februar. Alle Mallebukkerne var gået i forrådnelse, men kun få havde ligget

TABEL 1.

Fund af Mallebukker og Rider ved danske kyster 1959.
Records of Fulmars and Kittiwakes on Danish coasts 1959.

Fund nr.	Lokalitet <i>Locality</i>	Dato <i>Date</i>	Mallebuk <i>Fulmar</i>	Rider <i>Kittiwake</i>	Kilde <i>Reporter</i>
<i>INDRE FARVANDE</i>					
1.	Hornbæk Strand (Sj.)	1. februar	1		J. BOËTIUS
2.	Sæby Strand (Jyll.)	5. juli	1		forf.
<i>VESTKYSTEN</i>					
3.	Skagen	25.–29. marts	3	14	TH. KRONBORG
4.	Bovbjerg	1. marts	3	1	O.D. KRISTIANSEN
5.	Bovbjerg	9. august	1		O.D. KRISTIANSEN
6.	Hvide Sande	25. april	4		A. G. BENDTSEN
7.	Hvide Sande	17. maj	1		I. L. NIELSEN
8.	Nymindegab	23. marts	5		S. K. ANDERSEN
9.	Henne Strand	25.–29. marts	65	39	forf.
10.	Henne Strand	juni	2	4	forf.
11.	Henne Strand	juli	2	1	forf.
12.	Henne Strand	august	2	3	forf.
13.	Blåvands Huk	25. februar	2		H. DAUGAARD
14.	Blåvands Huk	8. marts	6		A. G. BENDTSEN
15.	Skallingen	1. marts	15		A. G. BENDTSEN
16.	Skallingen	1. juni	8	4	forf.
17.	Hø Bugt (Skallingen)	1. juni	1		forf.
18.	Hø Bugt (Hjerting)	c. 5. marts	1		O. POULSEN
19.	Fanø	8. marts	27	c. 10	O. POULSEN
20.	Fanø	28. marts	1		B. CHRISTIANSEN
21.	Rømø	2. februar	1		S. K. ANDERSEN
22.	Rømø	29. marts	1		S. K. ANDERSEN

Fig. 1. Findesteder for Mallekuk (*Fulmarus glacialis*) ved danske og svenske kyster, foråret og sommeren 1959. De svenske lokaliteter efter LARSSON.

Localities where Fulmars (Fulmaris glacialis) were found washed ashore during the spring and summer 1959. The Swedish localities according to LARSSON.

så længe i havet, at de var gået i opløsning. Flere af fuglene er sikkert skyllet op på stranden, mens de endnu var i live. Den ene af de to Mallekukker fundet ved Blåvand den 25. februar levede endnu; det samme gælder Riden ved Bovbjerg den 1. marts. Riderne ved Henne Strand i marts var i modsætning til Mallekukkerne alle meget opløste. I de fleste tilfælde var kun brystbenet og vingerne tilbage.

Næsten halvdelen af Mallemukkerne ved Henne Strand i marts manglede hovedet, og på flere af fuglene kunne man tydeligt se, at det var blevet flået af. Rævene i de vestjyske klitplantager afsøger jævnligt stranden for døde fugle. Det er sandsynligvis dem, der har revet hovedet af Mallemukkerne, men så opgivet at æde fuglene på grund af den skarpe, tranede lugt. I Blåbjerg Plantage fandt jeg ca. 2 kilometer fra stranden en Mallemuk, som ræven havde hentet.

De fleste af de fugle, som blev fundet i juni, juli og august, var enten stærkt indtørrede af vinden eller meget opløste af lang tids ophold i saltvand. Flere af dem har muligvis ligget på stranden eller i havet fra det tidligste forår. Af Mallemukken ved Sæby Strand var kun brystbenet tilbage. Enkelte af de i sommermånederne fundne fugle var dog friske. Ved Henne fandt jeg i august to Mallemukker og en Ride, som kun havde været døde i nogle få dage.

Om katastrofens omfang kan man kun danne sig et usikkert skøn. Der er dog ingen tvivl om, at flere tusinde fugle er omkommet. Henne Strand var den eneste lokalitet, hvor stranden blev grundigt gennemsoget igennem længere tid. Af de 71 Mallemukker var 60 skyllet op på en tre kilometer lang kyststrækning, d.v.s. 20 fugle pr. kilometer. Hvis fuglene er skyllet op langs hele den jyske vestkyst lige så tæt ved Henne, vil det sige, at omkring 7000 Mallemukker er drevet i land fra Rømø til Skagen. Disse udgør muligvis kun en ringe del af det antal fugle, der er omkommet i hele Nordsø området. For Riden giver en tilsvarende beregning ud fra antallet af ilanddrevne fugle ved Henne mellem 3500 og 4000 Rider langs hele den jyske vestkyst. Disse tal er naturligvis meget usikre, alene derved at der helt er set bort fra de lokale og meget varierende strømforhold i Nordsøen, som kan have koncentreret de opskyllede fugle på bestemte punkter af Vestkysten.

Desværre blev ingen af de fundne fugle obduceret, så årsagen til katastrofen kan ikke afgøres med sikkerhed. Det kan dog fastslås, at olie ikke har været årsag til fuglenes død. Af de indsendte oplysninger fremgår det, at kun ganske få Mallemukker og Rider havde olie på fjerdragten. Af de 71 Mallemukker fra Henne Strand havde kun fire fugle spor af olie på og imellem fjerene, og deraf var de tre sandsynligvis blevet

tilsmudset i selve brændingen. Ingen af Riderne ved Henne Strand havde olie på fjerdragten.

Antallet af olieskadede fugle i det hele taget var usædvanligt lavt ved Henne i 1959. Jeg har i årene 1953–1958 hvert år på en strækning af ca. to kilometer fundet 10–35 oliedræbte fugle, især Sortand (*Melanitta nigra* (L.)) og Lomvie (*Uria aalge* (Pont.)). Disse arter blev overhovedet ikke fundet i 1959, til trods for at stranden blev gennem søgt grundigere end sædvanligt.

Heller ikke sult synes at være årsag til katastrofen. Jeg har tidligere haft mange Mallemukker i hænderne under ringmærkning af fuglene på ynglepladserne, og det var mit bestemte indtryk, at ingen af Mallemukkerne ved Henne Strand var afmagrede. Heller ikke Mallemukkerne ved Blåvand (fund nr. 13), Hvide Sande (nr. 6) eller Skallingen (nr. 15) gjorde iflg. de indkomne oplysninger indtryk af at være sultet ihjel.

Det er således min sikre mening, at hverken tilsmudsning af olie på fjerdragten eller sult er årsag til Mallemuk-katastrofen. Fuglenes død må have andre årsager og kan for eksempel skyldes en epidemisk sygdom af ukendt karakter eller en forgiftning. Mag. scient. ARNE NØRREVANG har overfor mig fremsat den teori, at fuglene kan være blevet forgiftet ved at æde fiskeriaffald, som er blevet kastet fra et fiskerfartøj ned i spildolie på havets overflade. Fiskeriaffaldet kan siden have løst sig fra olien, hvorved Mallemukkerne uden selv at blive tilsmudset har kunnet æde affaldet, hvorved de er blevet forgiftet af den smule olie, der blev siddende i affaldet.

Hvorvidt Riderne er omkommet af sult, vides ikke med sikkerhed. De fleste ilanddrevne Rider var så opløste, at en eventuel udmagring af fuglene ikke kunne konstateres. Det forekommer dog ret usandsynligt, at en fugl med et så alsidigt fødevalg som Ridens skulle bukke under i Nordsoen på grund af sult. Det er snarere en epidemi eller en forgiftning, der også er årsag til Ride-katastrofen.

Også ved Sveriges vestkyst blev der i foråret (fra slutningen af februar til maj) 1959 gjort en del fund af ilanddrevne Mallemukker. LARSSON (1960, pp. 57–63) omtaler således 28 fugle fundet på forskellige steder langs kysten lige fra Bohuslän til Foteviken i Skåne. Fundene blev hovedsageligt gjort af en og

samme person, og en organiseret undersøgelse ville uden tvivl have vist, at Mallemukker var drevet iland i langt større mængder langs hele vestkysten. Fem af de svenske fugle blev obduceret, og LARSSON er af den mening, at sult i forbindelse med olieskader er den egentlige årsag til Mallemukkernes død ved den svenske vestkyst.

Det bør nævnes, at også antallet af ilanddrevne Suler (*Morus bassanus* (L.)) var usædvanligt stort ved Henne Strand i 1959. I løbet af sommeren blev der på en strækning af ca. 7 kilometer fundet 7 Suler (i årene 1953–1958 har jeg ialt kun fundet 6 Suler ved Henne). Af fuglene fra 1959 havde fem ligget i havet meget længe, og de var stærkt opløste; kun skeletdele og enkelte fjer var tilbage. De to andre fugle var velbevarede, men de bar begge spor af olie på fjerdragten. Den ene blev fundet i juli ca. tre kilometer fra kysten i Filsø Plantage, hvortil ræven havde bragt den.

Endvidere har jeg fået oplysning om, at en Sule blev fundet på stranden syd for Vedersø Klit den 12. juni (E. LETH), samt at en Sule blev fundet ved Skagen i dagene 25.–29. marts (TH. KRONBORG). Sådanne fund af enkelte Suler ved Vestkysten bliver dog jævnligt rapporteret og er ikke usædvanlige. Der foreligger således ikke oplysninger om usædvanlig stor dødelighed blandt Suler fra andre lokaliteter end Henne Strand.

Da størrelsen af de nordatlantiske bestande af ynglende Mallemukker er nogenlunde kendt, er det sandsynligt, at man på visse ynglepladser vil kunne spore en nedgang i antallet af ynglefugle i forbindelse med katastrofen i 1959. Mest sandsynligt er det, at de omkomne Mallemukker har været hjemmehørende i Storbritannien. FISHER & LOCKLEY (1954, p. 58) anslår antallet af ynglepar i hele Storbritannien til omkring 100.000 (i 1949). For en sådan bestand vil en decimering af de tidligere i artiklen anslåede dimensioner uden tvivl være mærkbar.

SUMMARY IN ENGLISH

Disaster among Fulmars (*Fulmarus glacialis* (L.)) and Kittiwakes (*Rissa tridactyla* (L.) in Danish Waters 1959.

During the spring and summer of 1959 unusual numbers of Fulmars and Kittiwakes were found washed ashore on the West Coast of Jutland. On the coasts of inner Danish seas were found two Fulmars (fig. 1). Most birds were found in March, and most of these probably perished in February; but birds that had recently perished were found until August.

On a coastline of three kilometers 60 Fulmars and about 35 Kittiwakes were washed ashore from February to August. From this the author estimates the total number of Fulmars washed ashore along the West Coast of Jutland to 7000, and the number of Kittiwakes to 3500–4000. These figures are of course very questionable (the total number of birds reported was 153 Fulmars and 76 Kittiwakes; cf. table 1), but no doubt the disaster was very heavy, as birds were found regularly from Rømø to Skagen, and Fulmars were found also along the West Coast of Sweden (LARSSON 1960).

The cause of the disaster is unknown as no post-mortem was performed, but it is the author's certain opinion that neither oil-damages on the plumage nor starvation was the cause of the death of the birds; though LARSSON (1960) suggests that the death of the Fulmars found along the West Coast of Sweden was due to these factors. It is the author's opinion that the cause of the disaster was either a disease of unknown character or poisoning. A. NØRREVANG, M. Sc., has suggested that the Fulmars were poisoned by eating fishing offal that had been in touch with oil.

It is probable that a disaster of the above mentioned possible dimensions has been followed by a notable decrease in the number of birds in the breeding areas, especially Great Britain, where undoubtedly most of the Fulmars that perished in 1959 were resident.

Literatur.

FISHER, J. og LOCKLEY, R. M. 1954: Sea Birds. – London.

LARSSON, ERIK 1960: Stormfågelfynd från svenska västkusten våren 1959. – Fauna och Flora.